זה היה העולם הזה שהיה

לפני 25 שנה

גליון „העולם הזה", שראה אור השבוע לפני 25 שנה בדיוק, הביא כתבת־שער תחת הכותרת „הם מטיילים — אתה משלם!" שעסקה בפריעותיהם התכופות של מנהיגי המפד"ל ועסקניו לחוץ־לארץ. מדור „הנדון" הוקדש לסיכום פרשת הטבה בכסף־קאסם ומישפט הרוצחים, אנשי משמר־הגבול. מדור המישפט הביא את העדות הראשונה במישפט יעקב הרותי, תחת הכותרת „ש.ב.: שקרן בשבר", וניתוח את עדותו של פרוקוקטור הש.ב., דניאל זרחיאני.

פרשייה מזרה נגולה תחת הכותרת „כוכבים נולדים כרחי יפת". היה זה אחד מסיפורי ההזנאה המצוירים של שנות ה־50, סיפור הנאצתם של תמימים שהובטח להם להשתתף בכוכבי־קולנוע בסרט ישראלי.

בשער הגליון: ח"כ מרדכי נורוק מהמפד"ל.

„העולם הזה" 1029
תאריך: 3.7.1957

השחלטות דחית על המדינה ✶ מילחמות סולל־בונה ✶

בן־גוריון בכתב ובעל־פה ✶ "יגאל ידין והחיילת

הממשלה

הסיימפוזיון הבלתי גמור

הקואליציה הממשלתית הנוכחית נולדה על רגל שמאל. רק אחרי שבן־גוריון חילק את כל התיקים החשובים לאנשי מפא"י, מפ"ם ואחדות־העבודה, הגיע לחלוקת השאריות לאחים הצעירים של המישפחה.

לפרוגרסיבים (ל"ע) נמסר תיק־המישפטים, שהפך מזמן לאחוזתם הפרטית. לדתיים נשארו רק שלושה פירורים: תיק־הדתות, תיק־הסעד ותיק־הדואר. הראשון שייך להם ממילא, האחרון הוא כמעט חסר־ערך, מאחר שלשר־הדואר אין שום השפעה במישרדו, ההולך מדחי אל דחי תחת ידי השליט האמיתי: מנכ"ל המישרד, חיים בן־מנחם, איש מפא"י צרוף.

כל זה לא מצא חן בעיני משה שפירא, מנהיגם הערירי של הדתיים. עוד לפני הבחירות לכנסת, אחרי התפטרותו של ישראל רוקח, הובטח לו מישרד־הפנים לצמיתות. משהופרה ההבטחה, נכנע שפירא, שהסביר לחסידיו את הקורבן בצורך השעה החמורה, הדורשת ליכוד צבאי מול הסכנות הצבאיות.

אדיבות כמלכודת. בינתיים זרמו מים רבים במיצר טיראן ובתעלת־סואץ. ענייני הביטחון נרגעו, והשרים הדתיים נזכרו בעוול שנעשה להם בשם הליכוד הלאומי. הם נזכרו גם בארבע דרישות המינימום שהציגו עם כינון־הממשלה, ו־שנתקבלו עקרונית עלי־די דויד בן־גוריון.

הדרישות:

- חקיקת חוק ארצי לביעור החזיר.
- הכנסת כמה שינויים בחוק החינוך.
- חקיקת חוק שבת בנוגע לעבודה בחרושת ובתחבורה.
- חקיקת חוק למועצות הדתיות.

הדרישה הראשונה בוצעה, השנייה היתה חסרת־חשיבות. נשארו שתיים. כששלחו הדתיים מיכתב רשמי לראש־הממשלה והוזמנו באדיבות לישיבה גדולה, הופתעו לשמוע מפי אנשי מפא"י הצעה נדיבה: שינסחו בעצמם שתי־הצעות חוק הנראות להם.

הדתיים הבינו מייד שנפלו בפח. הם לא יכלו להציע חוק־שבת בתחבורה, ועוד פחות מזה חוק למועצות הדתיות.

בומראנג. הסיבות לכך היו פשוטות, ידועות היטב לבן־גוריון. הדתיים הבטיחו שלא לעורר שום דרישות לגבי הפסקת תחבורת השבת בחיפה. כי אילו הציעו הם עצמם את החוק שיתיר את חילול השבת החיפאי, היו נראים כבוגדים בעיני בוחריהם.

לגבי המועצות הדתיות היה המצב קשה עוד יותר. כיום אין כל חוק המסדיר את בחירתם של מוסדות אלה. בהיעדר חוק, עושים בהם עסקני הפועל־המזרחי כבשׂ־להם. אילו נקבעה צורת הבחירות בחוק רשמי, היו רבים מהם מאבדים את מש־רותיהם. לא היה להם שום חשק לכך.

ברגע שהדתיים הבינו שהטילו בומראנג העלול לקטול אותם, החליטו להתכופף. שוב לא היה להם שום עניין בסיום מעשי של הסימפוזיונים המתנהלים על־ידי בן־גוריון. להיפך, הם היו מעוניינים כי סימ־פוזיונים אלה יימשכו בלי קץ.

וכששני הצדדים מעוניינים בכך, יכולים סימפוזיונים כאלה להימשך עד ליום הדין האחרון.

המשק

בית־הלל

התקפת־הלב של הלל דן, שעות מעטות אחרי פגישה סוערת עם לוי אשכול, פינתה ספיר וחבריו בסולל בונה, היתה מיקרה מצער. אולם ליודעי־דבר היתה יותר מזה: נקודת־השיא במאבק שהכריע את גורלו של הענק הכלכלי השולט במשק הארץ.

במשך שנים היה הלל דן (57), גבר נמוך־קומה ושחרחר בעל הבעת פנים מוג־גולית (על אף מוצאו הליטאי), כימעט דיקטטור של המשק ההסתדרותי. אחרי שהצליח להתגבר על מתחרהו, ח"כ דויד הכוהן, ולשגרו לקאריירה דיפלומטית, הפך שליט כל־יכול: הבוס של סולל בונה, ה־בוס של חברת השיכונים ולמעשה הבוס של התיכנון התעשייתי במשק.

תחת ידיו שלח סולל בונה את זרועותיו לכל הכיוונים. הוא הקים את קריית־הפל־דה, רכש עשרות מיפעלים בשטחים אח־רים. לבסוף שלח את ידו לרכוש גם בנק — בנק סחר חוץ.

מגרדי־שחקים. אולם ההסתדרות לא חייתה על סולל בונה בלבד. תחת כנפיה שוכן גם בנק הפועלים, שראה בעין רעה מאוד את הפעלתו של בנק הסתדרותי מת־חרה. הוא פנה למוכיר הכללי של ההס־תדרות, פנחס לבון.

לפתע נתברר כי אנשים רבים ראו בעין זועמת את הפיכת בית־הלל למגרד־שח־קים. נוצרה קואליציה רחבה של אנשי־משק מפ"איים, שהיה להם אינטרס משו־תף: לעצור את הלל דן. בין אלה בלט פנחס ספיר, שר המיסחר והתעשייה, ה־קשור עם גורד־השחקים הכלכלי השני של ההסתדרות: חברת מקורות החולשת על אימפריה מסועפת של מים ונפט.

בניגוד לסולל בונה המשגשג מפני ש־כמעט שאינו משלם מס־הכנסה, הרי מקו־רות משגשגת מפני שהיא מקבלת תמיכה ממשלתית ישירה. ההתחרות בין שני ה־ענקים הגיעה למימדים רציניים. כשעברה הלחישה בצמרת ההסתדרות שיש לעצור בעד הלל דן, לפני שיהיה חזק מדי ויכ־ריע בבוא היום את המאבק על השילטון במפא"י, היתה החזית שלמה.

שטח־הפקר. יהלום חותך יהלום, והלל מכה את הלל. אויבי הלל דן לא נאלצו להרבות בחיפושים אחרי אדם שכדאי למ־סור לו את ירושת הלל דן: הלל כהן, גם הוא ממנהלי סולל בונה.

בשיא המערכה הופל הלל דן, לשעבר תלמיד רפואה, למשכב על־ידי התקפת־לב, דבר שהקל מאוד על אויביו. בעודו רתוק לדירתו בחיפה, פירסם דבר מאמר ארוך, שבו מנה את כל חטאיו, גילה שדן אינו אלא ילד־טיפוחיו של שטח־ההפקר המשקי. אבל המאמר לא ציין במה ייבדל הלל כהן מהלל דן. בינתיים פוטר דן מהנה־לת חברת העובדים, נשאר רק בהנהלת סולל בונה.

סולל בונה נשאר בית־הלל. רק שם ה־מישפחה השתנה.

חל־אביב

מגילת העצמאות והחזיר

אזרחי תל־אביב, הצורכים מדי חודש 800 טון בשר חזיר (לעומת 200 טון בשר כשר), הסתגלו במהרה לחוק העירוני ה־חדש, האוסר גידול חזיר ומכירתו בתחומי העיר. הם המשיכו לקנות את הבשר ה־אסור כמקודם. רק המחיר היה גבוה יותר.

אולם תושב אחד לא השלים עם המצב החדש. היה זה מישל קוסטה מנשה, נוצ־רי, תושב יפו. למנשה היה רישיון לגידול חזיר ומכירתו, בעל תוקף עד סוף שנת 1957. החוק החדש נטל מרשיון זה את תוקפו. אך מאחר שקהל לקוחותיו של מישל מורכב כמעט כולו מדיפלומטים ו־עובדי נציגויות זרות, אנשי כנסיה ותוש־בים נוצרים, סירב הוא לראות את עצמו מחוייב לקבל את החוק היהודי הדתי.

כשם שהיהודים בגולה היו מגישים תע־צומות ותלונות לפריצים הנוצריים, על פגיעה בחוקי־הכשרות וחופש־הדת של־הם, ניגש עתה מישל ללחום בעד חופש הדת הנוצרית מפני חוקי־הכשרות היהו־דיים. הוא גייס את תמיכת ראשי הכנסיות ויצא לקרב מישפטי על החזיר.

באמצעות עורך־הדין עזריאל ברק פנה אל ראש עיריית תל־אביב, מישרד־החוץ ומישרד־הפנים. היה זה רק צעד ראשון. אחריו מתכונן ברק לפנות לבית־המישפט העליון, להביא לעזרתו לא פחות ולא יו־תר מאשר את מגילת־העצמאות של מדי־נת־ישראל.

במגילה זו נאמר בפירוש, כי מדינת ישראל תבטיח חופש דת לכל אזרחיה, ו־היא עומדת לדעת ברק, מעל להוראות ה־עיריות או הכנסת.

אונשים

● במסיבת עיתונאי־חוץ שקיים השבוע, נתן ראש ממשלת ישראל **דויד בן־גוריון** דוגמה קולעת לשיטת הכחשותיו. כ־אשר שאל אותו אחד העיתונאים מה יש לו לומר על הצהרה שנשא בשעתו, לפיה לא יוכל להיות שלום עם עמי־ערב בימי חיינו, השיב בן־גוריון בשאלה: „אני אמר־תי כך?" „לא." השיב לו העיתונאי השו־אל, „אתה כתבת כך." „אהה!" אמר בן־גוריון, „ידעתי שלא ייתכן שאמרתי דב־רים כאלה."

● תקרית משעשעת אירעה לא מכבר לרמטכ"ל צה"ל לשעבר, הארכיאולוג **יגאל ידין**. יום אחד, סיפר הוא, אסף במכוניתו חיילת שחיכתה לטרמפ. בעלו־תה למכונית, שאל אותה נוסע אחר, אם היא מכירה את הנהג, שהיה רמטכ"ל. השיבה החיילת: „לא. מאין לי להכיר אותו? הרי רמטכ"לים מתחלפים כמו זבו־בים."

● המוכיר הכללי של ההסתדרות **פינ־חס לבון** על הקרן הקיימת לישראל: „מסופקני מה טעם יש לקיים מוסד הגבוה, לדבריו, מיליון ל"י לשנה בארץ, תוך הוצ־אות גבייה של חצי מיליון ל"י."

הנדון:

אללה ירחמו

שתי מדינות מחלקות אימים בארץ מזה שלושה חדשים
שתי מלים ערביות:

الله يرحمه

„אללה ירחמו". אללה ירחם עליהם ברוב דיין אמת
הן הין חופץ שחפציו את הפצצה. אשר הרגה 47 נפשות
בכפר־קאסם. הרי התחפוצצות הנוראה עודם מהדהדים
כמעט בכל יום בעתוני־הבוקר הם נשמעים כצחוק
האכזרי של רוחות רשות.

* * *

ליד כפר־קאסם, בין פועים וקוצות־מרשים, צץ בן לילה
בית־קברות חדש. בשורות ארוכות ובלתי־שגרות
משתרעים הקברות — פשוטים, ערטים, מכוסים בשכבת
מלט. אשר יד בערבי־מאומנת חרוטה בה את השמות.
הנה הם מוטלים, הערבעים־ושבעה: גברים ונשים, ◀

אללה ירחמו היו שתי המילים שהילכו אימים על ישראל של שנת 1957. „האל ירחם עליהם!" אמר קצין צה"ל לפקודיו בערבית, ובכך התיר את דמם של תושבי כפר־קאסם. למילים אלה, ולמישפט מוקדש מדור **הנדון**.